



SİVAS VİLAYET BÜTÇELERİ (1913-1917) PROVINCIAL BUDGETS OF SIVAS (1913-1917)

Ahmet UZUN¹, Ayşe Meral UZUN², İlyas ÖZKÖK³



1. Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, auzun@akdeniz.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-3980-3914>
2. Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
aysemeraluzun@akdeniz.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-8787-8240>
3. Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, iozkok@akdeniz.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-3305-7199>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
01.10.2020 10.01.2020

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
28.07.2021 07.28.2021

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.803833>

Öz

Osmanlı devletinde 1913 yılında çıkarılan kanunla vilayetlere kendi bütçelerini yapma hakkı tanınmıştır. Vilayet bütçeleri kanunda belirtilen prosedürlere uygun olarak yerel yöneticiler tarafından temel ve öncelikli yerel ihtiyaçları karşılamak amacıyla hazırlanmaktaydı. Bütçeler Osmanlı'nın son dönemlerine dair yerel düzeyde bazı sosyal ve ekonomik detayların anlaşılması açısından faydalı bilgiler içermektedir. Bu makalede beş yıllık dönem (1913-17) için arşivde bulduğumuz Sivas vilayet bütçeleri incelenmiştir. Bütçelerde eğitim, sağlık, alt yapı yatırımları ve çeşitli ekonomik hizmetler gibi halkın refahını artırmayı amaçlayan ödenek kalemleri bulunmaktaydı. Bütçeler bir bütün olarak incelendiğinde bu tarihlerde özellikle eğitim işlerine önemli miktarda kaynak ayrıldığı görülmektedir. Bunun yanında yolların bakım ve inşası, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, bulaşıcı hastalıklarla mücadele başta olmak üzere sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve ayrıca yetimlerin korunması gibi önceliklerin varlığı ortaya çıkmaktadır. Bütçe ödenekleri arasında, yaşanan gelişmelere bağlı olarak değişiklikler veya ödenekler arasında aktarmalar olabiliyordu. Savaşın etkilerinin daha ağır hissedilmeye başlanmasından sonra, öksüzlerin ödeneklerinin ve ayrıca enflasyon nedeniyle çalışanların ücretlerinin artırıldığı görülmektedir. Buna rağmen eğitim hizmetleri en yüksek payı almaya devam etmiştir. Eğitim ödeneginde okul inşaatı, öğretmen maaşları ve yurtdışına öğrenci gönderme masrafları gibi

Anahtar Kelimeler: Sivas, Bütçe, Vilayet Bütçeleri, Osmanlı Mali Tarihi, İl Özel İdareleri.

Abstract

In the Ottoman Empire, the provinces had the right to make their own budgets on the basis of the law enacted in 1913. Provincial budgets were prepared by local administrators in accordance with the procedures specified in the law to meet basic local needs. The budgets contain useful information for understanding the social and economic details regarding the late Ottoman period. In this article, Sivas province budgets that we found in the Ottoman archives for the five-year period (1913-17) were analyzed. The budgets had items such as education, health, infrastructure investments and various economic services. When the budgets were examined as a whole, it was seen that a significant amount of resources were allocated for education. In addition, there were priorities such as the maintenance and construction of roads, the development of agriculture and stockbreeding, the improvement of health services, and the protection of orphans. When deemed necessary, there could be changes or transfers between the budget allocations. Due to the effects of the war and inflation, allowances of orphans and wages of public employees were increased. It can be said that the services carried out with the provincial budgets have similarity with the activities of today's special provincial administrations.

Keywords: Sivas, Budget, Provincial Budget, Ottoman Fiscal History, Special Provincial Administrations.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The main purpose of this study is to examine the Sivas province budgets within the scope of the special administration budgets that has been started to be made at the sanjak or province level after 1913 in the Ottoman Empire. Therefore, this study reveals how the budget processes were managed and the budget sections were prepared along five years. The other aims of the study are to find out the purpose and application results of this administrative structure -which is the basis for special provincial administrations nowadays- and to demonstrate how revenues are generated and also on which basic areas the expenditures are concentrated. In addition, it is aimed to focus on the preparation technique of provincial budgets in the study.

Research Questions

The questions of the article can be summarized as follows: What were the main objectives of preparing the Sivas provincial special budgets? How were the Sivas provincial special budgets prepared technically and what parts did they consist of? Which local basic services were focused on with Sivas provincial special budgets? What were the special features of revenue items of the Sivas provincial budgets? What effect did the World War I have on the budgets?

Literature Review

The literature on the subject of the article is quite limited. Studies about the subject are as follow, Şahin (2006) the Trabzon province budget for 1914, Kaya (2013) the Istanbul province budget for 1336, Karaköse (2018) the Aleppo provincial budget for 1914, Kıranlar (2018) the Izmit provincial budget for the years 1916-18, Sarıçelik (2018) the Hüdavendigâr province budget for 1914, Nakiboğlu (2019) the Istanbul province budget for 1333 (1917), Özkök and Uzun (2019) the Antalya province budget for the years 1914-19. In addition, the most comprehensive review on this subject is Sarıçelik's (2019) study on special provincial administrations and budgets in the Ottoman Empire. Our study uses a reference a limited number of studies on the special budgets of different provinces. The main material of the study is Ottoman archival documents in the State Archives.

Methodology

In the study, historical records from Ottoman archival documents were not transferred as they are, on the contrary, they were critically analysed and interpreted from economic and fiscal point of view. In this context, historical methodology was preferred, which includes cause-effect relationships based on explanation and analysis, which may answer why and how questions.

Results and Conclusions

General findings about the research questions were obtained in the article. Thus, it has been understood that the budgets aim to strengthen the local economy by improving basic services such as agriculture, animal husbandry, industry, trade and sectors such as education, health and transportation that serve local development. It was observed that a significant amount of resources were transferred to

education, especially in terms of the needs of the time. The revenues of the budget consist of the tax revenues transferred from central government and predominantly the revenues allocated at the local level. In addition, due to the aggravating effects of the First World War, it was revealed that more resources were allocated to social charitable works such as the protection of orphan children.

1. GİRİŞ

Basit bir şekilde bütçeler, bir kurumun belirli bir dönemde planladığı işlemler ve politikalar için gereken gelir ve gider tahminlerini gösterir. Bütçeler aynı zamanda ilgili kurumun geleceğe yönelik olarak kararlaştırdığı optimal faaliyetlerin sayılarla gösterilmiş halini ifade eder. Bununla birlikte, bütçeler, tahmini verilerden oluştuğu için risk ve belirsizlik de içerirler. 20. yüzyılın başlarında uygulamaya konan Osmanlı vilayet bütçeleri de bir yıllık zaman diliminde yerelde gerçekleştirilmesi planlanan bazı önemli faaliyetlerin hangi kaynaklarla finanse edildiğini göstermektedir. Kaynak aktarılan kalemlere bakıldığında altyapı, eğitim ve sağlık konularında bir yoğunlaşma olduğu dikkati çekmektedir.

Osmanlının ilk dönemlerinden beri devletin gelir ve giderlerinin takip edilmesine önem veriliyordu (Uzunçarşılı, 2020). Bu amaçla devletin gelir ve giderlerinin özetleri bazen yılsonunda tutulan kesin hesap cetvelleriyle gösterilmekteydi (Tabakoğlu, 2018). Tanzimat'tan önce hazırlanan bu belgeler tam olarak bütçe özelliği taşımamaktaydı (Akkuş, 2011). 1840 yılına kadar devlet gelir ve giderleri bölümler halinde farklı hazinelerin kontrolündeydi. Bu hazinelerin kaldırılmasıyla tüm devlet gelir ve giderleri yeni kurulan Maliye Hazinesinin kontrolüne bırakıldı. Böylelikle birlik ilkesine uygun bütçelerin hazırlanması için gerekli altyapı oluşmuştu. Öyle ki aynı yıl gelir ve gider tahminlerini içeren taslak bütçeler oluşturulsa da bunlar modern bütçe özelliklerini taşımıyordu. Modern anlamda bütçelerin hazırlanması 1845 yılında alınan karar sonrasında gerçekleşti. Bu kararla 1846-47 mali yılından itibaren her yıl düzenli olarak hazırlanacak bütçeler için gerekli olan hususlar belirtilmiş oldu (Güran, 1989).

Osmanlı bütçelerinin hazırlanmasında 15. ve 16. yüzyıllarda güneş yılı takvimi, 17. ve 18. yüzyıllarda Hicri takvim kullanılmıştı. Tanzimat'tan sonra güneş yılı ve Hicri takvimi birleştiren Rumi takvim kullanılmış ve 1842 yılından itibaren mali yılbaşı mart ayı kabul edilmiştir (Tabakoğlu, 2020). Bununla birlikte 17. ve 18 yüzyıllarda Osmanlı bütçelerinde iki tür tasnif görülmektedir. Bunlardan biri mali bürolara göre diğeri ise gelir türlerine göre yapılmıştır (Tabakoğlu, 2018). Ayrıca gelir ve giderlerin yapılmasına önceden tasdikle izin verilmesini gerektiren bütçe 1846-47 mali yılına ait bütçe olmuştur. Bu yıldan 1927'ye kadar geçen sürede bütçeler egzersiz usulüne göre hazırlanmıştır (Tabakoğlu, 2020).

Yerel düzeyde ise 16. yüzyıl sonunda kurumsallaşan taşra ve tımar defterdarlıkları merkezi hazinenin şubesi niteliğinde çalışan kurumlardı. Bunlar gelir fazlalıklarını merkeze göndermekle yükümlüydüler. 17. yüzyılın ortalarından itibaren defterdarlıklardan aktarılan gelirlerin azalmasıyla bazı eyalet hazineleri kaldırılarak vergi toplama yetkisi iltizamlara bırakıldı. Eyalet gelirlerinin özel kişilere bırakılmasıyla merkezin yerel gelirlerde kontrolü de azalmıştı. Ancak 1840 yılında kurulan tek hazine sistemiyle merkezi bürokrasi yeniden eyaletlerin gelir ve giderlerini kontrol edebilir hale gelmişti. Böylelikle Tanzimat döneminden itibaren yerel idarelerin de gelir ve giderleri devlet bütçesi içerisinde yer almaya başladı. Vilayet bütçeleri, 1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanun-ı Muvakkat” düsturu çıkana kadar devlet bütçesi içerisinde yer almaya devam etti. Bu kanundan sonra tüzel kişiliğe

kavuşan Vilayet İdareleri, artık kendi gelir ve giderlerini kontrol edebilecekleri vilayet bütçelerini oluşturabileceklerdi (Akkuş, 2013).

Yerel düzeyde bütçe oluşturulması, kamusal hizmetlerin daha dar veya mahalli düzeyde planlanması halinde halkın bir kısım ihtiyaçlarının daha gerçekçi ve kolay şekilde tespit edilebileceği düşüncesiyle bağlantılıdır. Çünkü bu sayede hizmeti kullananlarla doğrudan ilişki kurulması mümkün olabildiğinden, hizmetlerin etkin ve optimum ölçekte sunulması daha kolay sağlanabilmektedir (Türkoğlu, 2009). Aslında merkezi bir otoritenin yerel gerçekleri önem ve çeşitlilik yönüyle keşfetme zorluğu, merkez yönetici kadronun yereldeki olumlu ve olumsuz hisleri yeterince takdir etme imkânsızlığı, hür otorite duygusuna hizmet etmenin önemi ve mutlaklığı meyilli olabilen merkezi güce karşı yerel karşı gücün gerekliliği gibi konuların tüm dünyada yerel düzeyde yönetimlerin önem kazanmasına katkı yaptığı söylenebilir (Finer, 1943). Bugün artık mahalli düzeyde idarelerin hem bir dizi kamu hizmetinin sağlanması ve yönetiminden hem de o bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasından sorumlu hale geldiği açıktır (Klobučník, M. ve Bačík, 2016).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde idari teşkilatta yapılan düzenlemelere bağlı olarak vali, vilayet umum meclisleri ve vilayet encümeni yönetiminde vilayet bütçeleri hazırlanmaya başlanmıştır. 1913'ten sonra pek çok vilayette veya sancakta bu tür bütçelerin hazırlandığı ve uygulandığı arşiv belgelerinin incelenmesinden anlaşılmaktadır. Osmanlı merkezi yönetimi bu tür bütçelerle esasen yerel kalkınmaya hizmet edecek şekilde eğitim, sağlık, ulaştırma, tarım ve hayvancılık alanlarında belirli faaliyetlerin planlanmasını ve yerine getirilmesini hedeflemiş gözükmekteydi. Bu adım bölgesel kalkınma tecrübesi açısından Osmanlı tarihinde kapsamlı ve planlı bir girişim olma özelliği taşımaktadır. Çünkü Osmanlı Devleti uzun yıllar boyunca gelir ve harcamaların planlanması ve yürütülmesini genellikle merkezi olarak icra etmişti. Vilayet bütçelerinin, yerel halka ve yöneticilere gelir ve harcamaların planlanmasında öncelik vermek suretiyle farklı bir yaklaşımı temsil ettiği söylenebilir. Bu çalışmada Sivas vilayetinin 1913-1917 arasındaki hazırlanan bütçeleri incelenerek şehrin sosyal ve ekonomik koşulları hakkında değerlendirmeler yapmak hedeflenmektedir. Belirtmek gerekir ki bu yerel bütçeler, her bir bölgenin sosyal ve ekonomik hayatına dair çok yönlü bazı değerlendirmeler yapmaya elverişli bilgiler içermektedir.

1913 tarihli vilayet kanunu ile vilayetlere kendi bütçelerini yapma hakkı getirilirken, vilayet genel yönetimi yanında bir de özel idare oluşturulmuş ve yerel hizmetlerin bir kısmının bu idare sorumluluğunda icrası benimsenmiştir. Diğer bazı yerel hizmetlerin belediyelerce yerine getirilmesine devam edilecekti. Çok sayıda vilayet ve sancak için hazırlanan özel bütçelere dair literatürde az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan Şahin (2006) 1914 yılı Trabzon vilayet bütçesini, Kaya (2013) 1336 yılı İstanbul vilayet bütçesini, Karaköse (2018) 1914 yılı Halep vilayet bütçesini, Kıranlar (2018) 1916-1918 yılları için İzmit vilayet bütçesini, Sarıçelik (2018) 1914 yılı Hüdavendigâr vilayet bütçesini, Nakiboğlu (2019) İstanbul vilayetinin 1333 (1917) yılı bütçesini, Özkök ve Uzun (2019) 1914-1919

yılları için Antalya vilayet bütçesini incelemişlerdir. Sarıçelik (2019) tarafından yapılan çalışma ise bu konuda en kapsamlı inceleme niteliğindedir. Çalışmada özel idareler ve bunlara ait bütçe süreciyle ilgili tüm detaylar ortaya konarken, bütçelerin hazırlanması, kısımları, gelir ve giderlerine dair genel bilgiler de verilmektedir. Bizim çalışmamız Sivas vilayeti bütçelerinin ayrıntılarına yer vermeyi amaçlamaktadır.

2. VİLAYET BÜTÇELERİYLE YÜRÜTÜLMESİ PLANLANAN FAALİYETLER

Osmanlı merkez yönetiminin, vilayet bütçeleriyle yerel idarecilere buldukları bölge için faydalı olan işleri belirleme, yürütme ve vilayetin tüm emlak, akar ve emvalini idare etme sorumluluğunu verdiği söylenebilir. Yerelde yürütülecek işlerin bir kısmı altyapı faaliyetleriyle ilgiliydi. Nitekim kanunda yer alan bilgilere göre devlete ait genel yollar dışında vilayetteki yerleşim yerlerini birbirine bağlayan yol ve geçitlerin yapılması ve tamiri, bataklık ve göllerin ıslahı, nehirlerin etrafındaki arazilerin sulanması, şehir ve kasabalarda her türlü ulaşım araçlarının inşası ve işletilmesi yönündeki kararlar yerel yönetime bırakılıyordu. Ayrıca kurulacak fabrikalar için ruhsat verme işi de yerelde karara bağlanacaktı (İUVKM, 1913).

Yerelde planlanacak diğer hizmetler arasında tarım, hayvancılık, sanayi ve ticaretin geliştirilmesi ile eğitim ve sağlık işlerinin yürütülmesi gibi işler yer alıyordu. Bu kapsamda numune ve deneme çiftliği, tarla, fidanlık, çiftlik okulu, damızlık hayvan ve zirai depoların tesisi, tarımsal ürünler ve ehil hayvanlarla ilgili sergi ve yarışmalar düzenlenmesi, at yarışları ile nakdi ödül verilmesi, ürün cinslerinin ıslahı ve vilayetin iklimine uygun yeni ürünler yetiştirilmesi için bedava fidan ve tohum dağıtılması, tarımsal üretim merkezi olan yerlerde herkesin yararlanacağı hasat, harman, kalbur makineleri ve sair zirai aletlerin temini, kısaca ziraatın ilerlemesi için gerekli adımların atılması isteniyordu. Ayrıca orman yetiştirilmesi ve yabani ağaçların aşılansarak verimli hale getirilmesi, vilayete mahsus yerli iktisat ve itibar sandıkları teşkiline ruhsat verilmesi, uygun yerlerde sanayi odaları ve okulları açılması, yerel sınaî ürünlerin teşviki için müsabaka ve sergiler düzenlenmesi, mahalli sanayilere ait müzeler tesisi, gereken yerlerde ticaret odaları ve borsalarının kurulması, sergiler açılması, pazar ve panayırklar düzenlenmesi; kısaca ticaretin yayılması ve kolaylaştırılması için gerekli işlemlerin yapılması da kanunun hedefleri arasındaydı. Nihai olarak ilköğretimin temini için genel ve ihtiyaç halinde seyyar ilkokulların ve ortaokul (rüşdiyye) ve erkek öğretmen okulları, amele ve fakirlere mahsus gece mektepleri ile liva liseleri (i'dâdî) tesis etmek ve bunların umumi maarif kanununa göre idare ve nezareti, vilayet dâhilinde yetimhane, hastane, bimarhane ve darülaceze gibi hayır ve sağlık kurumlarının tesisi de yerelde yürütülecek işler arasındaydı (İUVKM, 1913).

3. SİVAS VİLAYET BÜTÇELERİNİN KISIMLARI VE BÜTÇE SÜRECİ

Vilayet bütçeleri adi ve fevkalade diye iki ana kısma ayrılıyordu. İncelediğimiz beş yılın bütçelerinde teknik olarak bazı değişiklikler yapılmakla birlikte, adi bütçede nizamname, gelir ve gelirlerin dayandığı kanun ve kararlar, gider kalemleri ya da tahsisatlar yer almaktaydı. Bütçenin ikinci kısmında ise fevkalade bütçenin gelir ve harcama kalemleri gösterilmekteydi. Beş yılın bütçelerine bir bütün olarak bakılırsa, sonraki yıllara ait bütçelerin teknik açıdan daha detaylı hazırlandığını ve daha gelişmiş olduğunu söylemek mümkündür. Hazırlanan bütçeler Babıali'nin onayından sonra yürürlüğe girmektedir. Bütçe fasılları arasında yapılacak tahsisat aktarımları genel meclis toplanmadığı zaman vilayet encümeni kararıyla icra ediliyordu. Maddeler arasında aktarım yapılacağı zaman, bunun gerekçesi muhasebe müdürü tarafından açıklanır ve ilgili düzenleme valinin onayı ve vilayet encümeni kararıyla gerçekleştirilirdi (BOA, İ.DH. 1501/52, H.1331; BOA, İ.DH. 1505/35, H.1332).

Bütçeler 12 aylık (365 gün) Rumi takvim esasına göre hazırlanıyordu. Mali yılın başlangıcı Mart, bitişi ise Şubat sonuydu. Dolayısıyla burada bir yıl için verilen rakamların o yılın Mart ayı başlangıcı ile takip eden yılın Şubat sonunu kadar olan süreyi kapsadığı hatırlanmalıdır. Kolaylık olması için bu çalışmada örneğin 1914 yılı bütçesi 1914-15 şeklinde verilmemiş; 1914 bütçesi diye gösterilmiştir. Bu 12 ay zarfında tahsil edilen gelirlerle yapılan harcamalar o yılın bütçesinden mahsup edilirdi. Süre bitiminde tahsil edilemeyen gelir veya ödenemeyen gider olur ise takip eden yılın bütçesinde aynı fasıllara devrolunarak tahsil ve sarf edilirdi. Şubat sonuna kadar yapılan ödemelerden bu sürenin sonuna kadar mahsubu yapılamayanların işlemleri müteakip yılın Nisan sonuna kadar gerçekleştirilmeliydi. Yapılan tahsislerin gelir karşılıkları bütçede gösterilmeliydi. Bütçede onaylanmış hizmetlerin giderlerine daha çok kaynak aktarabilmek, vilayet muhasebesinin yazısı, valinin onayı ve vilayet encümeni tarafından verilen karar ile gelir fazlasından ya da diğer fasıllardaki tahsisattan aktarma suretiyle mümkün olabiliyordu. Süreç, merkezin onayıyla tamamlanmaktaydı (BOA, İ.DH. 1501/52, H.1331; BOA, İ.DH. 1505/35, H.1332).

Bütçede her harcamanın belirtilen usul ve esaslara göre yapılması gerekiyordu. Nizamnameye aykırı durumlar halinde, gerekli işlemlerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Aralık 1914'te dâhiliye nezaretinden Sivas valiliğine ulaşan bir yazıda kanuna aykırı olarak hususi bütçeden hükümet konakları inşası için 400 lira para harcadığı bildirilmiş ve bunun başlıca sorumlusu olarak görülen hususi muhasebe müdürünün görevden el çektilmesi istenmiştir. Ayrıca sarf edilen bu paranın ilgiliden tahsil edilerek yerine konulması talep edilmiştir (BOA, DH.HMŞ. 28/9, H.1333).

3.1. Sivas Vilayet Bütçe Nizamnameleri

Bütçenin ilk kısmı nizamnameden oluşmaktaydı. Burada bütçe gelir ve giderlerinin miktarı ve özel idarenin kendisine kanunla bırakılan gelirleri tahsile devam edeceği ve ayrıca nizamnamede belirlenen gelirlerden başka vilayet namına başka hiçbir vergi tarh ve tevzi edilemeyeceği belirtilmektedir. Bütçe nizamnameleri bütçe süreciyle ilgili detayları da içerirdi. Gelir ve harcamalarla

İlgili mahsup işlemleri, fasıllar arası aktarmalar, borçlanma vb. faaliyetlerin ne şekilde gerçekleştirileceğiyle ilgili detaylar nizamnamede yer almaktaydı. Beş yılın bütçe nizamnameleri muhteva olarak benzemesine rağmen, farklı hükümler içerebiliyordu. İlerleyen yılların bütçelerinde yukarıda bahsedilen hususlara ilaveten, vilayet kanunu gereğince tahsis edilip henüz tahakkuk etmeyen gelirlerden sağlanacak meblağın bütçenin tahakkuk ve tahsil kısımlarına ilave edileceği; menkul, gayrimenkul ve demirbaş eşya bedellerinin hususi muhasebe memurları tarafından yapılacağı, her daireye tahsis edilen harcama tutarının özel gelirlerle artırılamayacağı gibi kurallar yer almıştı. 1914 yılı bütçe nizamnamesinde bakayadan tahsilat işlemi gerçekleşirse bunun, fevkalade varidat başlığı altında özel bir kısım olarak bütçenin gelir kısmına ilave edilmesi ve fevkalade masrafın bu kısımdan gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmişti (BOA, İ.DH 1501/52, H.1331).

1915 yılında bütçe nizamnamesinin adi ve fevkalade diye iki ayrı kısma ayrılması dikkat çekmektedir. Adi bütçe nizamnamesinde önceki iki yıldan farklı olarak 20 gurus nakdi yol bedeli tahsil edileceği, gerektiğinde mali yıl içinde ödenmek koşuluyla geçici avanslar veya cari hesaplar açılabilmesi belirtilmektedir. Ayrıca vilayet merkezinde yapılacak elektrik tesisi giderlerine destek için, önceki yılların yol bedeli bakayasından bu yıl tahsil edilecek gelirin belediyeye yardım olarak bütçede açılacak bir fasıla gider kaydedilmesi öngörülmüştür. Bu yılın fevkalade bütçe nizamnamesi dört madde halinde hazırlanmıştı ve burada gelir ve gider bilgileri dışında, yıl içinde tahakkuk ettiği halde ödenmeyen borçların ve ayrıca inşaat ve yeni tesisatla alakalı olarak yapılamayan tahsisat bakiyelerinin bu bütçeye ilave edileceği belirtilmişti (BOA, İ.DH 1514/18, H.1333). Adi ve fevkalade nizamname ayırımının 1916 ve 1917 yılının bütçelerinde de devam ettiği ve içeriğinin aynı esaslara dayandığı görülmektedir.

3.2. Bütçe Gelirleri

Sivas vilayetinin incelediğimiz beş yıllık bütçelerinin ilk iki yılı hazırlanış tekniği bakımından sonraki üç yıldan bir miktar farklılık göstermektedir. İlk iki yılın bütçesinde A cetveli başlığında tahmini gelirler gösterilirken, B cetvelinde dairelere tahsis edilen harcama miktarları yer almaktaydı. Bütçenin son kısmında vilayete özgü gelirler daha ayrıntılı olarak gösterilmekteydi. 1915 mali yılından sonra hazırlanan bütçelerde ise A cetvelinde gelirler, B cetvelinde tahsisler, T cetvelinde gelirlerin dayandığı kanun ve kararlara dair özet bilgiler verilmekte; bunlardan sonra ise adi bütçenin ve ardından da fevkalade bütçenin gelir ve giderleri ayrıntılı olarak belirtilmekteydi. Bu farklılık nedeniyle beş yılın rakamlarını 1915'e kadar ve 1915'ten sonra olmak üzere iki ayrı kısımda ele almak uygun olacaktır.

Bütçenin ilk grup gelirleri arasında aşar, emlak ve benzeri genel vergilerden vilayet için tahakkuk ettirilen kısım bulunuyordu. İkinci kısımda sanayi mektebi hasılatı kapsamında vilayete ait mülk ve akarın kirası, hasılatı ve arazi ücreti ile sanat haneler getirisi yer alıyordu. Vilayet matbaası geliri kapsamında vilayet gazetesinin abonelik bedeli, ilan ücretleri ve sair gelirleri; numune tarlası gelirlerinde ise süt, yün, balmumu, koza ve satılan hayvanlar hasılatı ve arazi ücreti gibi getiriler yar

alırken, müteferrik gelirler kısmında nakdi cezalar, at yarışı hasılatı ve sıcak çermik gelirleri yer almaktaydı (BOA, İ.DH 1501/52, H.1331).

Tablo 1’de görüldüğü gibi, 1913 ve 1914 yılı bütçe gelirleri içinde, en büyük kısım çeşitli vergilerden tahsis edilen paylardan oluşuyordu. Bu kapsamda nakdi yol bedelinin yüksekliği dikkat çekmektedir. Tek başına bu kalemin bütçe gelirleri içindeki payı her iki yılda da %50’yi biraz aşmaktadır. Vilayet dâhilinde yürütülen bir takım faaliyetlerden de gelir elde ediliyordu. Ancak bunların toplam bütçe gelirleri içindeki payının oldukça düşük seviyede kaldığı görülmektedir.

Tablo 1. 1913 ve 1914 Mali Yıllarında Sivas Vilayet Bütçesinin Tahmini Gelirleri

Gelirin Türü	1913 Yılı Gelir Tahmini (Guruş)	1914 Yılı Gelir Tahmini (Guruş)
Aşar vergisinden maarif hissesi olarak aktarılan	2.423.000	2.305.900
Emlak vergisinden maarif hissesi olarak aktarılan	151.900	145.400
Aşar vergisinden	517.000	517.900
Tütün ve ipek öşründen	267.000	-
Nakdi yol bedeli	3.737.000	4.189.300
Zebhiye resminden	130.500	139.100
Sanayi mektebi geliri	60.000	80.000
Vilayet matbaası hasılatı	70.000	106.000
Numune tarlası ve ziraat amele mektebi geliri	25.000	23.600
Okulların hasılatı	5.000	13.000
Farklı türde gelirler	-	50.000
Genel toplam	7.386.400	7.570.200

Kaynak: BOA, İ.DH. 1501/52, H.1331; BOA, İ.DH. 1505/35, H.1332.

1915 yılından sonraki üç yılın bütçelerinde vilayete tahsis edilen gelirlerin dayandığı kanun ya da kararları gösterir cetveller yer almaktadır. Tablo 2’de, 1916 yılı esas alınarak hem merkezi hem de yerel kaynaklardan oluşturulan bu gelirlerin hangi kanun ve kararlara dayalı olduğu gösterilmektedir. Anlaşılan, gelirlerin bir kısmı merkezi hükümetin bir kısmı da yerel meclislerin kararlarına dayalıdır. 1915 ve 1917 yılı bütçesinde aynı tabloda yer alan bilgilerin az da olsa farklılaştığı söylenebilir.

Tablo 2. 1916 Yılı Sivas Bütçe Gelirlerinin Dayandığı Kanun, Nizam ve Kararlar

Tarihi	Miladi Karşılığı	Türü	Özet Açıklama
20 Mart 1330	2 Nisan 1914	Kanun-i muvakkat	Aşar, maarif ve menafi ianelerinin özel idare bütçesine ödenmesine dair geçici kanun.
13 Mart 1329	26 Mart 1913	Kanun-i muvakkat	Müsakkafat vergisine ilave ile maarif ve menafi hisselerinin vilayet özel gelirinden sayıldığı hakkında vilayet özel idare kanunu (madde 80).

18 Kanuni evvel 1329	31 Aralık 1913	Kanun-i muvakkat	Vilayet hissesi olarak temettü vergisinin aslına yüzde 5 zam yapılması hakkında.
18 Kanuni evvel 1329	31 Aralık 1913	Kanun-i muvakkat	Ağnam, deve, camus, canavar resimlerinin asıllarına yüzde 5 zam yapılması hakkında
18 Kanuni evvel 1329	31 Aralık 1913	Kanun-i muvakkat	Vilayet hissesi olarak ferağ ve intikal harçlarının asıllarına yüzde 10 zam icrası hakkında dâhiliye nezaretinin geçici kanunu.
18 Kanuni evvel 1329	31 Aralık 1913	Kanun-i muvakkat	Vilayet hissesi olarak bedel-i askerinin asıllarına yüzde 10 zam yapılması hakkında.
27 Şubat 1329	12 Mart 1914	Kanun-i muvakkat	Vilayet yolları hissesi olarak emlak temettü vergilerinin asıl miktarlarıyla harp vergisi kanununun 3. ve 8. maddeleri gereğince yapılacak kesintinin tabii olduğu miktara yüzde beş zam icrası hakkında.
27 Şubat 1329	12 Mart 1914	Kanun-i muvakkat	Nakdi yol bedelinin tarh ve tahsili hakkında.
26 Şubat 1330	11 Mart 1915	Rüsumat-ı kanuniye	Zebhiye resminin miktarı hakkında.
13 Mart 1329	26 Mart 1913	Rüsumat-ı kanuniye	Numune çiftlik ve tarlaları ile sanayi mektebi hasılatının özel gelirden sayıldığı hakkında.
13 Mart 1329	26 Mart 1913	Rüsumat-ı kanuniye	Okullardan alınan talebe ücretlerinin özel gelirden sayıldığına dair (madde 80).
13 Mart 1329	26 Mart 1913	Kanun-i muvakkat	Vilayet matbaa ve gazete gelirlerinin vilayet özel gelirlerinden sayıldığı hakkında (madde 80).
13 Mart 1329	26 Mart 1913	Meclis-i umumi kararı (1330)	Yıldızeli Belediyesi'ne ait sıcak çermik hasılatının özel idare namına tahsil edilmesi hakkında (35. oturum).
13 Mart 1329	26 Mart 1913	İdare-i hususiye-i vilayeti kanunu	Vilayete ait emval ve emlakın hasılat ve gelirinin vilayet özel gelirinden sayılması hakkında (madde 80; fıkra 1).
13 Mart 1329	26 Mart 1913	İdare-i hususiye-i vilayeti kanunu	Ziraat bankalarına verilecek menafii hissesine karşılık temettü hissesinin bankalarca vilayetlere verilebileceğine dair vilayet özel idare kanunu (madde 80).
13 Mart 1329	26 Mart 1913	İdare-i hususiye-i vilayeti kanunu	Koşu hasılatının vilayet özel gelirlerinden sayılması hakkında (madde 4).
13 Mart 1329	26 Mart 1913	İdare-i hususiye-i vilayeti kanunu	Sanayi ve ticaret sergileri hasılatının vilayet gelirlerinden sayıldığına dair (madde 80) (fıkra 9).
5 Nisan 1330	18 Nisan 1914	İdare-i hususiye-i vilayeti kanunu	İlkokulların maaş ve sürekli masraflarıyla inşaat bedelinin mahalle ve köy halkından tahsili hakkında ilköğretim geçici kanunu.
28 Nisan 1331	11 Mayıs 1915	Dâhiliye nezareti yazısı	Tahsil olunan gelirin senesi içinde sarf olunmayan kısmının gelecek yıl bütçesine ilavesi hakkında (madde 5).

Kaynak: BOA, İ.DUİT 129/47, H.1334.

Tablo 2'de görüldüğü gibi vilayet gelirleri merkezi yönetimin kendi gelirlerine ilave olarak vilayet bütçelerine aktardığı paylardan ve yerelde tahakkuk eden bazı gelirlerin tahsisinden oluşmaktadır. Bu çerçevede aşar, ağnam gibi vergilere zam şeklinde aktarılan paylar aslında bütçenin temel gelir kaynağını oluşturmaktaydı. Okulların, numune çiftliklerinin, vilayet matbaasının, sanayi mektebinin, sergilerin, vilayet emlakının ve at yarışlarının gelirleri yerel düzeyde tahakkuk edip vilayet bütçesine aktarılmıştı. Sivas özelinde dikkat çeken bir ayrıntı ise bugün giderek önemli bir kaplıca turizmi merkezi haline gelmekte olan sıcak çermik gelirinin özel idare bütçesine tahsis edilmesiydi.

1915 yılından itibaren bütçede gelirler adi ve fevkalade diye iki kısma ayrılmıştır. 1915 yılında adi bütçenin 12 milyonu aşan gelirine karşı 7 milyona yaklaşan harcaması vardı. Fevkalade bütçenin gelir ve gider tutarı eşit olup 4.798.060 guruşturdu. 1915 yılı fevkalade bütçesi diğer iki yılın uygulamasından farklı olarak cari yıl bütçe fazlasının bakaya kalmış giderlere tahsis edilmesiyle oluşturulmuştu (BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333). Bu miktar, esasen önceki yılda tahakkuk ettiği halde ödenemeyen borçların ve çeşitli inşaat ve bayındırlık hizmetleri nedeniyle bakaya kalan meblağın karşılanması için ayrılmıştı. Aşağıda belirtileceği gibi fevkalade bütçe giderleri içerisinde inşaat masraflarının önemli bir yer tuttuğu dikkatten kaçmamaktadır.

1916 ve 1917 yıllarına ait adi bütçe gelirleri yine iki ana kısımdan oluşuyordu. İlk kısımda merkezi devletin çeşitli vergilerinden aktarılan kısımlar yer almaktaydı. İkinci kısım ise özel gelirler kapsamında yerel kaynaklardan yapılan tahsisleri kapsıyordu. Bu ikinci kısmın her bölgenin özelliklerine göre bir miktar çeşitlilik göstermesi mümkündü. Tablo 3'de Sivas vilayeti için bu iki kısımdaki gelirler üç yıl için özet halde gösterilmektedir. Basitleştirme amacıyla orijinal bütçedeki fasıl ve madde numaraları göz ardı edilmiştir.

Tablo 3. Sivas Vilayeti Adi Bütçe Gelirleri (1915, 1916 ve 1917 Yılları; Guruş)

Gelirin Türü	1915 yılı tahmini geliri	1916 yılı tahmini geliri	1917 yılı tahmini geliri
Birinci Kısım: Genel Vergilerden Aktarılan			
Hisse-i menafi muadili hazineden alınacak tahsisat	1.126.000	1.231.400	1.931.688
Hisse-i maarif muadili hazineden alınacak tahsisat	2.261.000	2.329.900	965.844
Müsakkafat vergisi vilayet hissesi	150.000	130.000	300.000
Temettü vergisine ilave edilen vilayet hissesi	36.000	30.000	100.000
Ağnam, deve, camus ve canavar resimlerine eklenen vilayet hissesi	445.000	450.000	515.000
Ferağ ve intikal harçlarına eklenen vilayet hissesi	90.000	76.000	35.000
Bedel-i nakdi-i askeriye eklenen vilayet hissesi	1.000.000	50.000	15.000
Müsakkafat vergisine eklenen vilayet yolları hissesi	152.000	130.000	-
Temettü vergisine eklenen vilayet yolları hissesi	36.000	30.000	-
Harp vergisi kanununun 3 ve 8. maddelerinde yazılı kesintiye eklenen vilayet yolları hissesi	20.000	20.000	20.000
Zebhiye resminden vilayet hissesi	272.000	267.500	250.500
Ziraat bankası temettü hissesi	540.290	232.400	-
Genel muvazeneden vilayete yardım	-	-	425.000
Genel muvazeneden verilecek tahsisat			1.135.360
Birinci kısmın toplamı	6.128.290	4.977.200	5.693.392

İkinci kısım: Öz Gelirleri			
Nakdi yol bedeli	5.661.200	4.000.000	4.000.000
Zirai, sınai ve ticari kurumların hasılatı	70.000	150.000	190.000
Okulların geliri	25.000	30.000	20.000
Matbaa ve resmi gazete geliri	100.000	95.000	100.000
Emlak ve akarat hasılatı	25.000	25.000	25.000
Satılacak eşya ve hayvanlar bedeli	5.000	10.000	15.000
Hasılat-ı müteferrika “koşu ve sergi hasılatı”	-	50.000	25.000
Geri alımlar (istirdadat)	-	10.000	7.000
Ziraat yardımları	-	-	10.000
İlköğretim geçici kanununun 15. maddesi gereğince tarh olunacak maarif vergisi	-	3.419.980	-
Sene başında devredecek sandık mevcudu	-	520.608	-
İkinci kısmın toplamı	5.886.200	8.310.588	4.392.000
Genel Toplam	12.014.490	13.287.788	10.084.892

Kaynak: BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333; BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334; BOA, İ.DUİT. 126/41, H.1335.

Her üç yılın bütçe gelirlerinde de vergilere vilayet namına yapılan eklemeler ile nakdi yol bedeli büyük kısmı oluşturuyordu. Yerelde tahakkuk eden gelirlerin sınırlılığı burada da dikkatten kaçmamaktadır. Toplam rakamlara bakıldığında 1916 yılının en yüksek seviyeyi yansıttığı görülmektedir. Bunun sebebi bu yıl için geçici bir kanunla tarh edilen maarif vergisinden kaynaklanıyordu. Önceki yıllardan farklı olarak 1917 yılı bütçesine genel bütçeden iki farklı kalem halinde kaynak aktarımı yapılmıştır. Bu durumun birinci kısımda maarif payındaki büyük düşüşün yol açtığı gelir kaybını telafi etmek amacıyla yapılmış olması muhtemeldir.

1915-17 yıllarının ortalamasına göre vilayet öz gelirlerinin payı %52,53 ve genel vergi gelirlerinden aktarılan gelirlerin payı ise %47,47 olarak gerçekleşmiştir. Vilayet öz gelirlerinin payının yüksek olması merkeze olan bağımlılığı azaltmaktadır. Ayrıca vilayet öz gelirlerinin önemli bir kısmını vilayetin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler sonucu ortaya çıkan hasılat oluşturmaktadır. Burada elde edilen gelirler ile yapılan hizmetler arasında doğrudan bir ilişki bulunuyordu. Vilayetin, kendi sınırları içerisinde gerçekleştirdiği altyapı hizmetleri ve eğitim hizmetleri gibi faaliyetler sonucunda harç veya vergi şeklinde elde ettiği gelirler bu kısımda yer almaktaydı.

1915/16/17 yıllarına ait fevkalade bütçe gelir ve giderlerine bakıldığında, bunların aynı miktar olması öngörülmüştü. Ayrıca fevkalade bütçenin önemli bir kısmının adi bütçe fazlasından oluştuğu görülmektedir. Bu kapsamda 1915 yılında 4.798.060 guruş, 1916 yılında 4.415.513 guruş ve 1917 yılında 85.000 guruş fevkalade bütçe tahsisatı yapılmıştı. Fevkalade tahsisat 1915 ve 1916 yılı için adi

bütçe fazlasından farklı, son yıl ise adi bütçe fazlasına eşit olarak belirlenmiştir. Son yılın fevkalade tahsisatının diğer iki yıla göre olağanüstü ölçüde düşük olduğu da dikkatten kaçmamaktadır. 1917 yılı adi bütçe gelir ve giderleri birbirine yakın olarak belirlendiği için bu yılın adi bütçe fazlası diğer yıllara göre daha az gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak da aynı yılın fevkalade bütçesine daha düşük bir miktar aktarılabilmiştir.

3.3. Bütçe Giderleri

Sivas vilayet bütçesinin gider kısmı da beş yıl için adi ve fevkalade ayrımı nedeniyle ikiye ayrılarak incelenebilir. 1913 ve 1914 yılına ait iki yılın bütçesinde giderler vilayet genel meclisinin, vilayet encümeninin, vilayet özel muhasebesinin, vilayet matbaasının, sanayi mektebinin giderleri ile altyapı, tarım, eğitim ve sağlık alanında yapılan harcamalardan oluşuyordu. Tablo 4'te görüldüğü gibi giderlerin önemli bir kısmı eğitim ve altyapıyla ilgili işlere tahsis edilmişti. Örneğin bu iki kalemin toplam bütçe giderleri içindeki payı 1913 yılında %71, 1914 yılında ise %77 civarındaydı. Bu da mahalli bütçelerin esasen yereldeki eğitim ve altyapı hizmetlerinin planlanmasını öncellediğini düşündürmektedir. 1914 yılında bütçenin fevkalade gelirlerinden okul ve öğretmenleri inşaatı, Mesudiye-Ordu yolu ve Kıraltan köprüsü yapımı için 750 bin gurus tahsisat yapıldığı da görülmektedir (BOA, İ.DH 1501/52, H.1331).

Tablo 4. Sivas Vilayet Bütçesinin Ana Gider Kalemleri (1913 ve 1914 yılı)

Tahsisatın Türü	1913 Yılı Tahsisatı (Guruş)	1914 Yılı Tahsisatı (Guruş)
Vilayet genel meclisine	135.910	121.950
Vilayet encümenine	50.350	99.100
Vilayet özel muhasebesine	138.850	681.300
Vilayet matbaasına	84.000	102.400
Sanayi mektebine	302.424	290.490
Nafıya (Altyapı)	3.219.247	3.816.616
Ziraata	354.010	330.247
Maarife	3.051.194	2.028.097
Sihhiyeye	50.415	100.000
Masraf toplamı	7.386.400	7.570.200

Kaynak: BOA, İ.DH. 1501/52, H.1331; BOA, İ.DH. 1505/35, H.1332.

Tablo 4'te yer alan ana kalemlerin içerdiği masraf türleri şöylece özetlenebilir (BOA, İ.DH. 1505/35, H.1332):

- Vilayet genel meclisi: Üyelerin yevmiyeleri, mefruşat giderleri ve üyelerin harcırahları.

- Vilayet encümeni: Üyelerin, vilayet encümeninin ve müstahdemlerin maaşları, mefruşat, aydınlatma ve ısıtma giderleri.

- Vilayet özel muhasebesi: Müdür, muavin, kâtipler, muhasebe kalemleri memurları ve müstahdemlerin maaşları ile levazım (mefruşat, aydınlatma ve ısıtma, kırtasiye), genel giderler (tahsil masrafı, memur harcırahı, çeşitli giderler) ve inşaat ve tamirat giderleri.

- Vilayet matbaası: Nazır, müdür ve müstahdem maaşları ile levazım (kâğıt bedeli, makine malzemesi, gazete posta ücreti, kırtasiye, yakacak, kira, mefruşat) giderleri, baskı alet ve edevat harcamaları.

- Sanayi mektebi: Müdür, muavin, kâtip ve müstahdem maaşları, levazım ve diğer giderleri (yiyecek, elbise, sigorta, vergi, sanat hane için alınacak ham eşya, alet ve edevat ve bunların nakliye bedeli, inşaat ve tamirat harcamaları).

- Nafia (altyapı): Vilayet yolları fen memurları maaşları ve harcırahları, inşaat ve onarım giderleri, keşif, mühendislik levazım ve kırtasiye giderleri.

- Zirai işler: Zirai aletler deposu memur ve müstahdem maaşları, Amasya ipek yeri maaşları, numune tarlası ve ziraat mektebi maaşları, hara deposu seyis maaşı, ziraat depoları kira, aydınlatma ve ısıtma masrafı, kırtasiye ve mefruşat, ağaç ve faydalı bitkiler masrafı, ipek yerinin bina ve dutluk kirası, işçi ücreti ve sair giderleri, ziraat mektebinin çeşitli giderleri, yiyeceği, hayvan yem bedeli, elbise, satın alınacak hayvan bedeli, tohum ve fidan bedeli, üretim masrafı, ziraat mektebi inşaat ve tamirati ile hara depo masrafı.

- Eğitim: Öğrenci giderleri, öğretmen maaşları, inşaat giderleri, Avrupa'ya gönderilecek öğrencilerin harcırahı, hafız kâtip maaşı ve diğer giderler.

1915 ve sonraki iki yılın bütçe tahsisleri de benzer şekilde oluşturulmuştu. Çeşitli fasıllar ve onlara ait maddeler halinde bütçe tahsisleri yapılırken, fevkalade giderler ayrıca gösterilmişti. Tablo 5'te bu üç yılda çeşitli amaçlar için yapılan tahsislerin dökümü kısaltılarak verilmektedir.

Tablo 5. Sivas Vilayeti Adi Bütçe Tahsisleri (1915, 1916 ve 1917 yılları; Guruş)

Tahsisatın Türü	1915 yılı tahsisatı	1916 yılı tahsisatı	1917 yılı tahsisatı
Birinci Kısım: Genel Meclis, Özel Muhasebe ve Encümen Maaşları			
Genel meclis üyeleri yevmiyesi	78.000	78.000	78.000
Vilayet encümeni tahsisatı	72.000	72.000	72.000
Özel muhasebe müdür ve memurları maaşları	204.000	210.600	229.200
Vilayet encümeni kalemi maaşları	18.000	21.600	20.400
Çeşitli müstahdem maaşları	4.800	4.800	4.800

İstatistik memurları maaşları	24.000	24.000	24.000
Harcırah	26.000	26.000	26.000
Mefruşat	15.000	10.000	8.000
Isıtma ve aydınlatma	8.000	8.000	8.000
Kırtasiye ve matbu evrak	28.000	28.000	25.000
Çeşitli giderler	2.700	2.700	3.000
Özel idarenin haberleşme masrafı	10.000	-	-
Birinci kısmın toplamı	490.500	485.700	498.400
İkinci kısım: Vilayet Yolları ve Geçitleri			
Fen memurları maaşları	234.000	234.000	201.600
Kâtip ve müstahdem maaşları	46.200	46.200	48.000
Sürekli tamir işçileri	93.000	93.000	47.400
Sürekli tamirat masrafı	281.100	181.100	75.100
Keşifler masrafı	20.000	20.000	20.000
Daimi fen memurları ve keşif heyeti harcırahı	-	106.000	79.000
Ambarlar kira bedeli	100.600	3.000	3.000
Silindir masrafı ve edevat mubayaası	3.000	42.000	44.500
Alet ve edevat nakliye ve tamiri	48.900	16.000	-
Hendesiyeye levazımatı, kırtasiye, mefruşat, aydınlatma, ısıtma ve sair giderler	16.000	36.000	14.000
Çeşitli giderler	40.000	-	-
İkinci kısmın toplamı	882.800	777.300	532.600
Üçüncü Kısım: Maarif İşleri			
Maarif kalemi maaşları ve masrafı	33.600	33.600	34.800
Maarif müfettişleri maaşı	80.400	100.800	78.000
Müfettişler devriye masrafı	10.000	6.000	10.000
İlkokullar maaşları	632.500	713.400	549.600
İ' dâdi okulu masrafı	86.504	182.200	14.200
İlkokul tedrisat maaşları	1.254.600	1.787.480	2.296.800
İlkokullar daimi masrafı	90.400	130.100	136.700
Dar-ül-muallimin (öğretmen okulu) maaşları	166.200	223.800	380.400
Dar-ül-muallimin (öğretmen okulu) daimi masrafı	243.400	199.620	212.100

Memur ve öğretmenler harcırahı	20.000	20.000	20.000
Okulların tamir masrafı	50.000	-	-
Okullar kirası	12.140	6.540	20.000
Özel okullar ikramiyesi	272.000	100.400	100.400
Mekteb-i Sultani ücretsiz gece talebe masrafı	30.000	20.000	30.000
Avrupa'ya gönderilecek talebe masrafı	24.111	25.000	-
Genel kütüphane için getirtilecek kitap, risale ve sair masrafı	15.000	15.000	-
Hafız kâtipler maaşı	1.800	3.600	36.000
Üçüncü kısmın toplamı	3.023.255	3.567.540	3.814.600*
Dördüncü Kısım: Zirai, Sınai ve Veterinerlik İşleri			
Müdür ve öğretmen ve müstahdemlerin maaşları	73.500	129.400	133.000
Daimi masraflar	131.640	178.000	174.500
Zirai alet deposunun memur ve müstahdem maaşı	15.000	15.000	17.400
Zirai alet deponun daimi masrafı	12.700	29.400	29.400
Zirai alet ve edevat nakliyesi ve tarım memurları harcırahı	65.000	30.000	27.500
Ağaç ve faydalı bitkiler masrafı	35.000	25.000	15.000
Harman ve orak makineleri masrafı	-	25.000	30.000
Damızlık hayvanat deposu memur ve müstahdem maaşları ve daimi masrafı	19.800	51.800	65.600
Sanayi mektebi müdür, öğretmen ve müstahdemlerin maaşları	121.800	177.000	214.200
Sanayi mektebinin daimi masrafları	177.035	259.035	448.035
Sanayi mektebinin ham eşya bedeli	40.000	60.000	100.000
Dördüncü kısmın toplamı	691.475	979.635	1.254.635
Beşinci Kısım: Hayır İşleri Ve Sıhhiye			
Hastane tahsisatı olarak beldelere yardım	190.000	190.000	100.000
Öksüz yurtları tahsisatı	170.000	1.000.000	502.453
Beşinci kısmın toplamı	360.000	1.190.000	602.453
Altıncı Kısım: Çeşitli Giderler			
Vilayet matbaası maaşları	69.000	67.200	67.200
Vilayet matbaası genel giderleri	80.400	63.500	53.500
Ziraat bankasına ait aşar menafi hissesi	1.126.000	1.231.400	965.844
Ziraat bankası aidatı (tahsil masrafı)	110.000	110.000	70.000

Vilayet özel gelirleri tahsil masrafı	5.000	5.000	4.000
Özel idareye ait mekân ve akarların masrafı	15.000	20.000	10.000
Mahkeme masrafı	5.000	5.000	4.000
Elektrik fabrikası tesisatı için belediyeye yardım	-	100.000	50.000
Reddedilen	5.000	5.000	3.000
Masarif-i gayri melhuza (öngörülemeyen olası giderler)	60.000	50.000	15.000
Koşu masrafı	20.000	20.000	-
Sergi masrafı	25.000	25.000	
Harp yerleri özel memur maaşları	-	-	1.135.360
Vilayet memur ve müstahdemlerine verilecek fevkalade aylık	-	-	919.300
Altıncı kısmın toplamı	1.520.400	1.752.100	3.297.204
Genel Toplam	6.968.430	8.702.275	9.999.892

* 1917 yılı bütçesinde üçüncü kısmın toplam miktarı (3.919.000) defterde kayıtlı olan miktardan farklı çıkmaktadır. Bunun nedeni muhtemelen üçüncü kısım içerisindeki ödenek kalemlerinden bazılarının hatalı olarak kaydedilmiş olmasıdır.

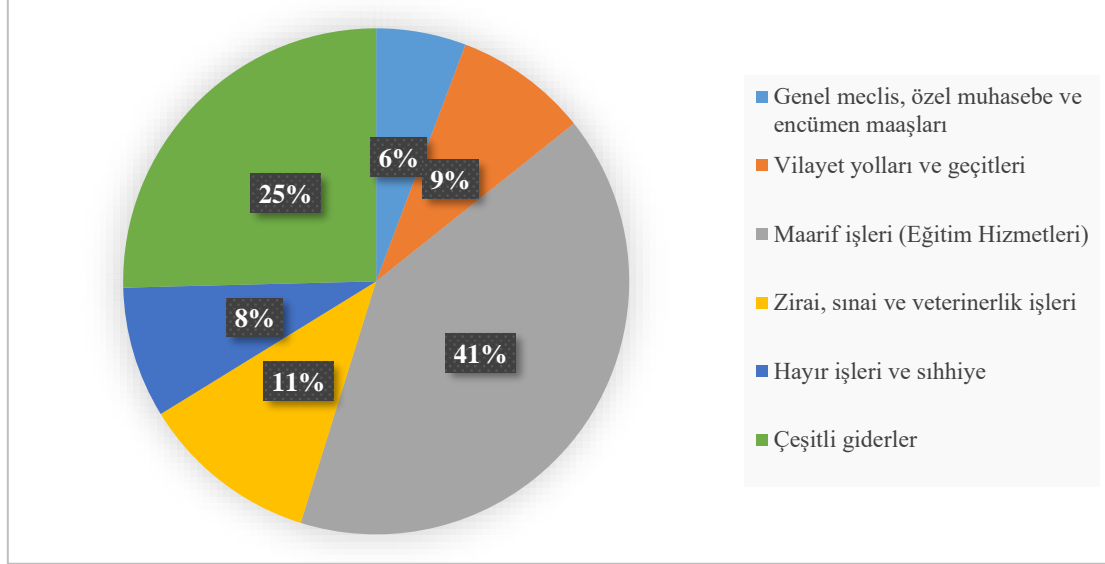
Kaynak: BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333; BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334; BOA, İ.DUİT. 126/41, H.1335.

Tablo 5'te görüldüğü gibi altı kısım halinde yapılan tahsislerin ilk kısmı yerel meclisin yönetim giderleri, ikincisi vilayetteki yol ve geçitlerin bakım ve diğer giderleri, üçüncüsü vilayetteki eğitim faaliyetleri için sarf edilen giderleri, dördüncüsü tarım, sanayi ve veterinerlikle ilgili çeşitli harcamaları, beşincisi hayır ve sağlık işlerine yapılan harcamaları ve altıncısı da tahsil masrafları veya öngörülmeleyen bazı giderler için yapılan tahsisler gibi değişik türdeki giderleri içeriyordu. Üç yıllık zaman zarfından bu altı kalem içinde sadece ilk kısmın rakamları istikrarlı bir görüntü vermektedir. Buna karşılık diğer beş kalemin de üç yıl gibi kısa bir zaman zarfında önemli miktarda farklılık gösterdiği söylenebilir. Şüphesiz bunda olağanüstü gelişmelerin etkisi olabileceği gibi, harcama tahsislerindeki hataların veya eksik ya da fazla tahminlerin rolü olabilir. Bir bütün olarak bakıldığında harcamalar içerisinde eğitim için sarf edilen meblağın yüksekliği dikkat çekmektedir. Tarım, sanayi ve hayvancılık için ayrılan tahsisat üç yıllık sürede sürekli artış göstermiştir. Artışın esas olarak personel ve kira giderlerinin yükselişinden kaynaklandığı söylenebilir. Beşinci kısımda yer alan sağlık ve hayır işlerine de hatırı sayılır bir pay ayrılmıştı. Aslında özel idare bütçelerinde yerel sağlık hizmetlerinin önem verilen konulardan biri olduğu düşünülebilir. 1915 senesi içinde Sivas merkezde 60 yataklı bir hastane ve yanında 15 yataklı bir darülaceze tesisinin yarı masrafı özel muhasebe bütçesinden ve yarısı da belediyeden sağlanmıştır. Bu tarihte ordudan halka sirayet etmiş lekeli hummanın tahribata yol açtığı ve kesin istatistikler olmasa bile hastalığın %5-10 arasında bir kayba yol açtığı anlaşılmaktadır (BOA, DH. UMVM 83/19, 1335).

1917 senesi bütçesinde altıncı kısmın nispeten yüksek meblağa ulaşması iki yeni kalemin eklenmesinden kaynaklanmıştır. Bu tarihte özel idare veznesinden maaş alan tüm memurlara genel

bütçeden maaş alanlara aktarıldığı nispetle pahalılık zammı verilmesi kararlaştırılmıştı. Başka yerlerde de geçerli olan bu uygulamayla %50'ye kadar artışların yapıldığı görülmektedir. Zamlı maaşlar aylıklı memurlar için geçerli olacaktı. Hastalık, izin vb. meşru gerekçelerle çalışmayıp tam veya yarım maaş alanlara muvazzaf memur zammının yarısı kadar zam yapılacaktı (BOA, DH.UMVM 45/3, H.1336; BOA, İ.DUİT. 126/53, H.1337; BOA, İ.DUİT. 126/57, H.1338).

Şekil 1. Vilayet Adi Bütçesinin Tahsis Payları (1915-1917 Yıllarının Ortalaması)



Kaynak: BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333; BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334; BOA, İ.DUİT. 126/41, H.1335.

Vilayet adi bütçesi içerisinde tahsislerin payları incelendiğinde Şekil 1'de görüldüğü gibi eğitim hizmetlerinin, %41'lik kısım ile toplam bütçe ödeneği içerisinde en önemli kalemi oluşturduğu görülmektedir. Bu kalemi %25 ile çeşitli giderler, %11 ile ekonomik faaliyetler amacıyla ayrılmış olan giderler ve %9 ile alt yapı yatırımı için ayrılmış kısım takip etmektedir.

Tablo 6. 1916 yılı Sivas vilayeti fevkalade bütçe tahsisleri

Tahsisatın Türü	Miktarı (Guruş)
Sivas merkez livasına ait yolların inşa masrafı	30.000
Amasya merkez livasına ait yolların inşa masrafı	533.905
Tokat merkez livasına ait yolların inşa masrafı	927.738
Karahisar merkez livasına ait yolların inşa masrafı	225.870
İlkokul (Mekâtib-i ibtidâiyye) inşaat masrafı	1.500.000
Lise (mekteb-i i'dadi) inşa masrafı	50.000
Dar-ül-muallimin (öğretmenevi) inşa masrafı	250.000
Alet ve edevat-ı ziraiye bedeli	648.000
Sanayi mektebi inşa masrafı	50.000

Hasta hane inşa masrafı	200.000
Genel Toplam	4.415.513

Kaynak: BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334.

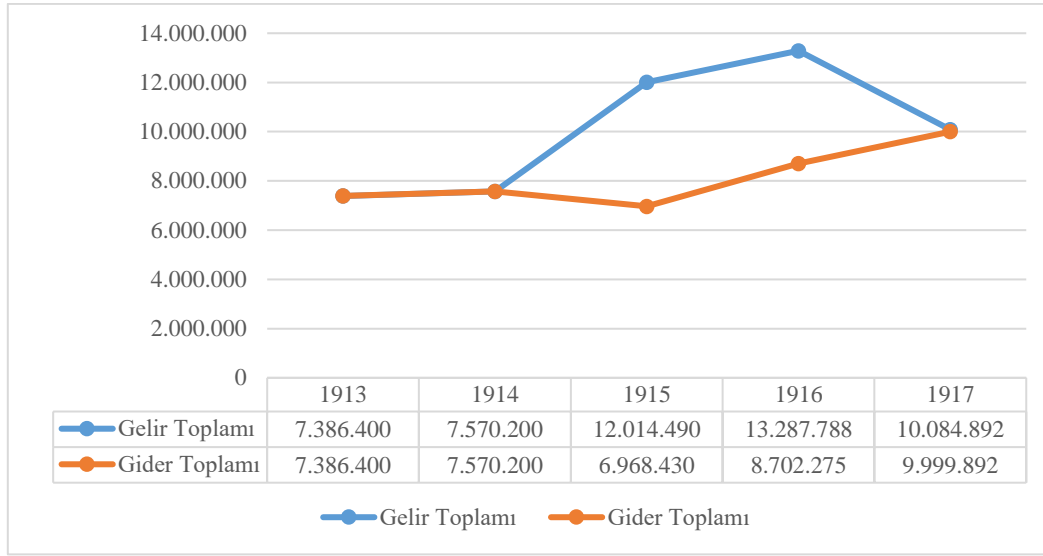
Fevkalade bütçe giderlerine gelince, burada yine ağırlıklı olarak eğitim, altyapı, inşaat ve sağlık gibi alanlara tahsisat yapıldığı görülmektedir. 1916 yılı tahsislerinin özet olarak verildiği Tablo 6 bu durumu göstermektedir. 4,5 milyon guruşa yaklaşan fevkalade tahsisatın üçte birine yakını ilkokul inşaatı için ayrılmıştır. Yol yapımı ve tarımsal alet ve edevatı satın alımı öne çıkan diğer kalemler arasındaydı. Takip eden 1917 yılında 85 bin guruşluk fevkalade bütçe tahsisatının öğretmen okulu ve sanayi mektebi inşa masrafına ayrıldığı görülmektedir.

3.4. Bütçe Kalemleri Arasında Nakiller ve Özel Durumlar

Vilayet özel bütçelerinin fasılları ve onların altındaki kalemler (maddeler) arasında merkezin onayı ile aktarmalar yapılabiliyordu. Hatta bu aktarmalar esnasında harcamanın önemine göre yeni fasıllar açılması da mümkün olabiliyordu. 1916 yılı için, özel bütçenin “Tokat livasına ait yolların inşa masrafı” faslından 437.253 guruşun tenzil edilerek adi bütçede “memur ve müstahdemlere verilecek fevkalade tahsisat” başlığıyla açılacak özel fasla tahsisine izin verilmişti (BOA, DH.UMVM. 145/20, H.1335). Yine merkez ve çevredeki ilkokullar için tedarik edilen eşya bedelinin ödenebilmesi amacıyla bazı maaşlardan kesintiye gidilerek “1915 senesi Mekatib-i iptidaiye devri” başlığıyla açılacak yeni fasla ekleme yapılması uygun bulunmuştu (BOA, İ.DUİT, 126/49, H.1337). 1917 senesi adi bütçesinde ise öksüz yurtları tahsisatına ilave edilmek üzere 931 bin guruşun çeşitli maaş, masraf ve yardımlardan düşülmesi kararlaştırılmıştı (BOA, İ.DUİT 126/44, H.1335).

Bütçelerde bazen özel durumlara rastlanabiliyordu. 1914 yılı bütçesinde aşar vergisinden iane hissesi olarak tahsis ile Ziraat Bankası şubesine verilmesi gereken 1.345.700 guruşun bütçeye işlenmemiş olması nedeniyle, daha sonra bu meblağın ilgili yılın bütçe gelir ve gider kısmına ilavesi uygun görülmüştü (BOA, DH.UMVM. 22/9, H.1332).

Şekil 2. Sivas Vilayeti Bütçe Gelir ve Giderleri (1913-1917 yılları; Guruş)*

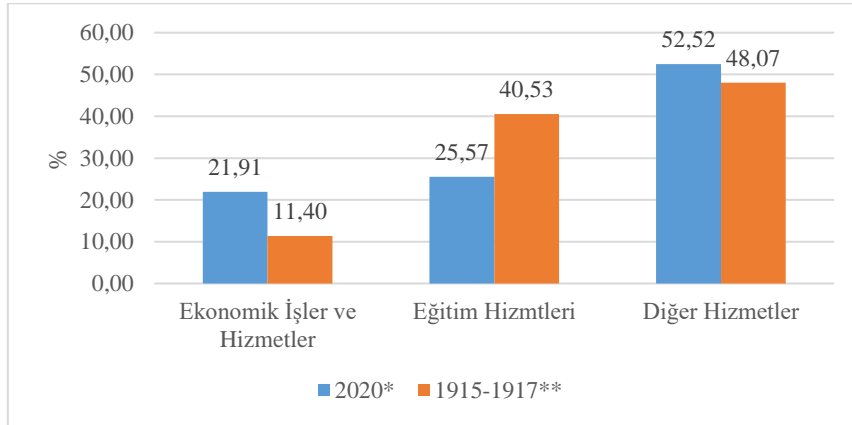


* FEVKALADE BÜTÇELER DÂHİL EDİLMEMİŞTİR.

Kaynak: BOA, İ.DH. 1501/52, H.1331; BOA, İ.DH. 1505/35, H.1332; BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333; BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334; BOA, İ.DUİT. 126/41, H.1335.

1913-17 yılları arasında hazırlanan Sivas vilayet bütçelerinin gelir ve gider toplamaları Şekil 2 içerisinde gösterilmektedir. Görüldüğü üzere 1913-1914 bütçelerinin gelir ve gider toplamaları denk olarak belirlenmiştir. Ancak 1915-17 yılları arasında adi bütçe gelirlerinin fazla verecek şekilde belirlendiği görülmektedir. Bunun nedeni bu yıllar içerisinde fevkalade bütçelerin düzenlenmiş olmasıdır. Zaten devletler genellikle adi bütçe içerisinde yer vermekten kaçındıkları giderleri fevkalade bütçe içerisinde göstermektedir. Bu şekilde adi bütçe gelirleri de fazla gösterilmektedir (Akkuş, 2011).

Şekil 3. Sivas İl Özel İdaresine Ait 2020 Yılı Bütçe Ödeneği Payları İle 1915-1917 Yılları Ortalamasına Ait Vilayet Adi Bütçesinin Tahsis Paylarının Karşılaştırılması



*2020 mali yıl döneminde Sivas İl Özel İdaresi diğer kamu kurum ve kuruluşlardan alınan bağış ve yardımlar dâhil bütçe ödeneğinin payları

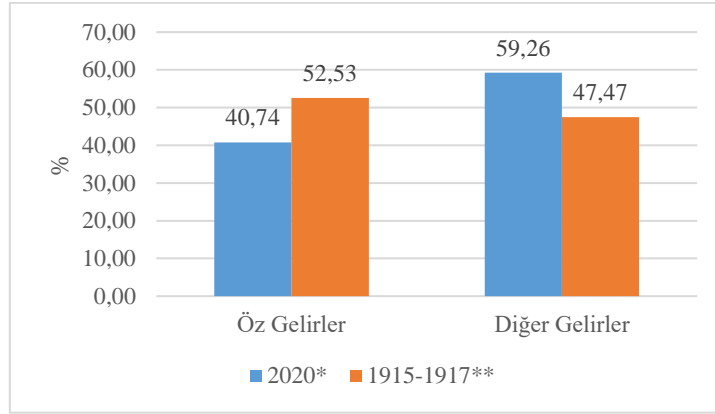
** Sivas Vilayeti adi bütçesinin tahsis payları (1915-1917 yıllarının ortalaması)

Kaynak: BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333; BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334; BOA, İ.DUİT. 126/41, H.1335; Sivas İl Özel İdaresi, 2020.

Sivas il özel idaresi faaliyetlerinde belirli bir tarihsel devamlılık olduğunu, aradan geçen uzun süreye rağmen faaliyet sahalarındaki benzerliğin süre geldiğini söyleyebiliriz. Bunu ortaya koymak için

en son (2020) yılı bütçesi ödenek payları ile vilayetin 1915-1917 yıllarına ait vilayet adi bütçesinin ortalama tahsis paylarını karşılaştırmak mümkündür. Şekil 2’de görüldüğü gibi eğitim hizmetleri ve ekonomik faaliyetler amacıyla ayrılan payların her iki bütçede de önemli yer tutmaktadır. 21. yüzyılda il özel idaresinin ekonomik faaliyetler amacıyla ayırdığı ödeneğin payı artmıştır. Bu durum normal karşılanmalıdır. Çünkü aradan geçen sürede ekonomik faaliyetlerin çeşitliliğinin artması ve sosyal ve ekonomik hayatın gereksinimlerinin değişmesi böyle bir farklılaşmayı beraberinde getirmiş olabilir. Ancak özel idare kapsamında yürütülen faaliyetlerin yerel kalkınma odaklı belirlenmesi ilkesi varlığını korumuş gözükmektedir. Eğitim hizmetleri için yapılan giderler ise 20. yüzyıl başlarında daha fazladır. Bu durum, ilgili dönemin şartları düşünüldüğünde 20. yüzyıl başlarında nitelikli iş gücü ihtiyacının daha fazla olmasından kaynaklanmış olabilir.

Şekil 4. Sivas İl Özel İdaresine Ait 2020 Yılı Bütçesi Net Tahsilat Payları İle 1915-1917 Yılları Ortalamasına Ait Vilayet Adi Bütçesi Gelir Paylarının Karşılaştırılması



*2020 mali yıl döneminde Sivas İl Özel İdaresi diğer kamu kurum ve kuruluşlardan alınan bağış ve yardımlar dâhil net tahsilat payları

**Sivas Vilayeti adi bütçesinin gelir payları (1915-1917 yıllarının ortalaması)

Kaynak: BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333; BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334; BOA, İ.DUİT. 126/41, H.1335; Sivas İl Özel İdaresi, 2020.

Gelirler açısından ise Şekil 4’te görüldüğü üzere 1915-17 yılları arasında öz gelirlerin payı %52,23 iken diğer gelirlerin payı %47,47’dir. 2020 yılında ise öz gelirlerin payı %40,74 diğer gelirlerin payı %59,26 olarak gerçekleşmiştir. Bu bakımdan 1915-17 yılları arasında hazırlanan bütçelerin merkeze bağımlılığının 2020 yılı bütçesinden daha az olduğu ifade edilebilir.

Sivas vilayet bütçelerinin gelir ve gider rakamlarını o dönemde diğer bazı yerlerin bütçeleriyle karşılaştırmak mümkündür. Tablo 7’de görüldüğü gibi, bazı vilayet bütçelerinin adi bütçe gelir ve giderleri üzerinden yapılan karşılaştırma, İstanbul, Hüdavendigâr ve Trabzon vilayet bütçelerinin daha büyük meblağlara ulaştığını göstermektedir. Ayrıca bütçelerin yıllar itibarıyla nominal olarak büyüdüğü görülmektedir. Bu büyümenin savaş dönemlerine bağlı enflasyondan kaynaklandığı söylenebilir. Öte yandan 1913-14 yılı Sivas ve Hüdavendigâr bütçeleri denk, Halep bütçesi açık, diğer bütçeler ise fazla verecek şekilde hazırlanmıştır. Bütçe gelir ve giderleri içerisinde önemli paya sahip olan kalemlerin, vilayetlere göre farklılaştığı da dikkat çekmektedir. Tablo 7’deki bilgilere göre bütçe gelirlerinde en

büyük payı Trabzon ve Hüdavendigar vilayetlerinde yol gelirleri; Halep, İzmit (3 yıl ortalamasına göre) ve İstanbul vilayetlerinde eğitim gelirleri oluşturmaktadır. Giderler bakımından ise en büyük payı Trabzon, Halep ve Hüdavendigar vilayetlerinde yol ile geçitlere yapılan harcamalar; İzmit (3 yıl ortalamasına göre) ve İstanbul (1917 yılı) vilayetlerinde ise eğitim harcamaları almaktadır. Ayrıca İstanbul vilayetinin 1920 yılı adi bütçe giderleri içerisinde hususi idare memur ve görevlilerine verilecek fevkalade tahsisat payının %64 olması dikkat çekmektedir. Bu çalışmalardan başka Antalya vilayetinin 1914-19 yıllarına ait bütçeleri inceleyen çalışmada da benzer şekilde giderlerin önemli bir kısmının (6 yılın ortalamasına göre) yol ile geçitler ve eğitim harcamalarından meydana geldiği görülmektedir (Özkök ve Uzun, 2019). İstanbul ve Sivas vilayeti dışındaki diğer vilayetlerde bütçe giderleri içerisinde en önemli iki kalemi yol ve geçitler ile eğitim harcamaları oluşturmaktadır. İstanbul vilayet bütçesi giderlerinde eğitim harcamaları ve hususi idare memur ile görevlilerine verilecek fevkalade tahsisat; Sivas vilayet bütçesi giderlerinde ise eğitim ve zirai, sınai, veterinerlik işleri yani ekonomik faaliyetler en önemli iki kalemi oluşturmaktadır. Genel bir ifadeyle, literatürdeki bilgilere dayalı olarak, vilayet bütçelerinde ülke genelinde eğitim ve alt yapı çalışmalarına önem verildiği söylenebilir.

Tablo 7. Vilayet Bütçeleri Üzerine Yapılan Bazı Çalışmaların Adi Bütçe Gelir ve Giderleri (Guruş)

Vilayet	Yıl	Gelir	Gider
Sivas	1913	7.386.400	7.386.400
	1914	7.570.200	7.570.200
	1915	12.014.490	6.968.430
	1916	13.287.788	8.702.275
	1917	10.084.892	9.999.892
Trabzon Şahin (2006)	1914	16.576.362	15.296.315
Halep Karaköse (2018)	1914	8.893.000	10.000.000
Hüdavendigar Sarıçelik (2018)	1914	16.728.000	16.728.000
İzmit Kıranlar (2018)	1916	2.865.560	2.564.821
	1917	3.626.275	3.348.275
	1918	5.361.250	4.896.250
İstanbul Nakiboğlu (2019)	1917	23.065.700	23.010.500
İstanbul Kaya (2013)	1920	60.193.034	60.192.034

Kaynak: BOA, İ.DH. 1501/52, H.1331; BOA, İ.DH. 1505/35, H.1332; BOA, İ.DH. 1514/18, H.1333; BOA, İ.DUİT. 129/47, H.1334; BOA, İ.DUİT. 126/41, H.1335.

4. SONUÇ

Osmanlı devletinde klasik dönem içerisinde bütçe benzeri çalışmalar yapılmış olsa da bunlar kesin mali sonuçları gösteren belgelerdi. Bütçe niteliği taşıyan belgelerin hazırlanması Tanzimat döneminde başlamış modern anlamda bütçelerin çıkması ise 1909-10 yıllarını bulmuştur. Bu süreçte devlet bütçesi içerisinde yer alan ve tüzel kişiliği bulunmayan vilayet idareleri de 1913 yılında çıkarılan “İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanun-ı Muvakkat” ile kendi bütçelerini oluşturmaya başlamıştır.

Bu çalışma Sivas vilayetinde 1913-1917 yılları arasında hazırlanan beş ayrı bütçeyi incelemiştir. Bütçelerin teknik ve içerik bakımından zamanla küçük değişiklikler gösterdiği, ancak hedefleri ve işleyişi yönüyle genel bir devamlılığı yansıttığı söylenebilir. Genel kuralların belirtildiği nizamname yanında, bütçelerde gelirlerin dayandığı kanun ve kararlar ile gelir ve gider kalemleri ana kısımlarını oluşturuyordu. Vilayet bütçe gelirleri esasen iki ana kısımdan oluşturulmuştu. Bunlardan ilki merkezi devletin çeşitli vergi gelirlerine vilayet özel idarelerine tahsis edilmek üzere yapılan ilavelerden müteşekkildi. Böylelikle aşar, zebhiye gibi vergilere düşük oranlarda yapılan zamlardan ve yol vergisi gibi bazı gelirlerden özel idare için paylar tahsis edilmişti. Diğer kalem ise bazı mahalli gelirlerin özel idareye aktarılmasından sağlanmıştı. Sivas özelinde vilayet matbaası gelirleri, okul ücretleri ve sıcak çermik hasılatı bu tür kaynaklar arasında yer alıyordu.

Vilayet bütçe giderleri aslında eğitim, sağlık ve altyapı işlerine odaklanmıştı. Okul ve hastane inşaatı, personel maaşlarının karşılanması, yolların bakım ve inşası, hastalıklara mücadele, yetimlerin korunması, tarım ve hayvancılığın gelişmesine dönük adımlar atılması gibi pek çok yerel hedef bütçelerin hazırlanmasında ön plana çıkmış gözükmektedir. Diğer vilayet bütçeleri üzerine yapılan çalışmalarda da benzer şekilde eğitim ve altyapı çalışmaları için önemli giderlerin ayrıldığı görülmektedir. Ayrıca Sivas vilayetinin 20. yy ve 21. yy bütçeleri karşılaştırıldığında ekonomik faaliyetler ve eğitim için ayrılan giderlerin yine önemli bir paya sahip olduğu ancak dönem şartlarına bağlı olarak oranlarının değiştiği anlaşılmaktadır. Osmanlının son dönemleri ve genellikle savaş ve işgal yıllarını kapsaması nedeniyle yerel bütçelerin işleyişinde bazı aksaklıkların gerçekleştiği düşünülebilir. Bununla birlikte Osmanlı tarihinde mali karar süreçlerine yerel dinamikleri katmaya çalışması bakımından vilayet bütçelerinin önemli bir aşamayı yansıttığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Akkuş, Y. (2011). *Osmanlı Taşra Maliyesinde Reform: Merkez-Taşra Arasındaki İdarî-Malî İlişkiler ve Vilayet Bütçeleri (1864-1913)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkuş, Y. (2013). Osmanlı Devlet ve Vilayet bütçeleri (1842-1913) nasıl okunmalıdır?. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 40(2), 147-178.
- BOA, DH.HMŞ., Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Hukuk Müşavirliği Evrakı: 28/9 (H.1333).
- BOA, DH.UMVM., Dahiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye ve Vilayat Müdürlüğü Evrakı: 22/9 (H.1332), 83/19 (H.1335), 145/20 (H.1335), 45/3 (H.1336).
- BOA, İ.DH., Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi, İrade Dahiliye: 1501/52 (H.1331), 1505/35 (H.1332), 1514/18 (H.1333),
- BOA, İ.DUİT., Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi, İrade Dosya Usulü: 129/47 (H.1334), 126/41 H.1335, 126/44 (H.1335), 126/49 (H.1337), 126/53 (H.1337); 126/57 (H.1338).
- Finer, H. (1943). The Case for Local Self-Government. *Public Administration Review*, 3(1), 51-58.

- Güran, T. (1989). *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İUVKM, (1913). İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkatı. *Düstur*, Tertip 2, Cilt 5.
- Karaköse, H. (2018). 1914 Halep Vilayet Bütçesi (Osmanlı Vilayet Bütçesine Bir Örnek). *Osmanlı Mirası Araştırmalar Dergisi*, 5(13), 115-134.
- Kaya, M. (2013). Vilayet Hususi İdare Bütçeleri Üzerine Bir İnceleme: İstanbul Vilayeti 1336 (Mart 1920-Şubat 1921) Mali Yılı Hususi İdare Bütçesi. *History Studies International Journal of History*, 5(13), 143-150.
- Kıranlar, S. (2018). Mutasarrıflık Bütçelerine Göre Birinci Dünya Savaşı Yıllarında İzmit. *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 212-237.
- Klobučník, M. ve Bačík, V. (2016). Local Self-Government Structure in the EU Member States in 2011, *Journal of Maps*, 12(4), 671-675.
- Nakiboğlu, A. (2019). İstanbul Vilayetinin 1333 (1917) Yılı Bütçesi. *KÜLLİYAT Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (9), 39-106.
- Özkök, İ. ve Uzun, A. (2019). XX. Yüzyıl Başlarında Antalya Vilayet (Teke Sancağı) Bütçeleri. D. Sustam, H. Kara ve Z. Sula (Ed.), *Antalya Kitabı Antalya'da Türk-İslam Medeniyetlerinin İzleri 2* içinde (206-217. ss.). Konya: Palet Yayınları.
- Sarıçelik, K. (2018). Hüdâvendigâr Vilâyeti'nin 1914 Yılı Husûsî Bütçesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (43), 385-407.
- Sarıçelik, K. (2019). *Osmanlı Devleti'nde Vilayet Hususi İdareleri ve Bütçeleri*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Sivas İl Özel İdaresi. (2020). *Sivas İl Özel İdaresi 2020 Faaliyet Raporu*. Erişim adresi <http://www.sivasilozelidaresi.gov.tr/kurumlar/sivasilozelidaresi.gov.tr/dosya/faaliyet/2020fr.pdf>
- Şahin, E. (2006). Trabzon Vilayetinin Sosyo-Ekonomik Yapılanmasının 1914 Yılı Özel İdare Bütçesindeki Yansımaları. *Karadeniz Araştırmaları*, (10), 63-75.
- Tabakoğlu, A. (2018). *Türkiye İktisat Tarihi* (15. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tabakoğlu, A. (2020). *Osmanlı Mali Tarihi* (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türkoğlu, İ. (2009). *Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye'de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması*. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Yayın No: 2009/389.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2020). *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı* (4. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

EK C. 1917 Yılı Bütçe Gelir Defterinin Bir Kısım

اداره مخصوصه ولایه واردات عماریه بودجه
Vilayet Adi Bütçe Gelirleri

ردیف	نوع واردات	Gelir Türleri	مبلغ
1	برنج قلم: تصالحه کوریه بودجه	1333 Senesi Gelir (Guruş)	۱۸۴۱۶۸۸
2	اعمال خط اعانتت		۹۶۵۸۴۱
3	مقدد مانع معادلی خزینه رد الزوجه تحقیق		۲۰۰۰۰۰
4	معارف معادلی		۱۰۰۰۰۰
5	مصفاات و بیکوسنه نفق و لایه ولایه بودجه		۵۱۵۰۰۰
6	تعمیر و ترمیم		۲۵۰۰۰۰
7	اغنام دره جباروس و جنوار بودجه		
8	ذات انقار و خزینه ولایه بودجه		

EK D. 1917 Yılı Bütçe Tahsis Defterinin Bir Kısım

اداره مخصوصه ولایه معارف عماریه بودجه
Vilayet Adi Bütçe Tahsisleri

ردیف	نوع مخصصات	Tahsis Türleri	مبلغ
1	تعمیرات	1333 Senesi Tahsisler (Guruş)	۲۰۱۶۰۰
2	موزینه قینه و مستخدمه معاناتی		۲۸۰۰۰
3	موزینه معاناتی		۲۷۲۰۰
4	کند و مستخدمه نفق معاناتی		۲۹۷۰۰۰
5	تعمیرات عماریه	در ردیف نفق بودجه	۷۵۱۰۰
6	تعمیرات و تعمیرات		۲۰۰۰۰
7	تعمیرات عماریه و ارباب معارف		۹۵۱۰۰۰
8	تعمیرات معارف	تعمیرات بودجه	